

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ד

חלק א – יוצא-לאור לאחרון של פסח, ה'תשפ"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

ה' תהא שנת פלאות אראנו

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

פתח דבר

לקראת שביעי של פסח ואחרון של פסח הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשל"ד, הנחה בלתי מוגה (חלקים הבאים י"ל אי"ה בשבועות הקרובים).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג ניסן, ה'תשפ"א (ה' תהא שנת פלאות אראנו),
שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2021 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5781 • 2021

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "אתה בחרתנו"].

א. בין הדינים של ימים אלו — כותב רבינו הזקן בשו"ע שלוו: "בשביעי ושמיני של פסח נוהגין לומר בתפלה ובקידוש זמן חירותנו כמו ביום טוב הראשון".

והטעם שיש צורך להבהיר זאת — כי:

"זמן חירותנו" בפשטות — הוא יום ראשון של חג הפסח, ט"ו ניסן, שבו יצאו ממצרים, כמ"ש "ויהי בעצם היום הזה יצאו... מארץ מצרים", — "לפי שהיו מצריים אומרים... אין אנו מניחין אותם לצאת... אמר להם הקב"ה הריני מוציאן בחצי היום וכו'", ועד ש"לא עכבן המקום כהרף עין"³, שמזה משמע שהי' מקום לקס"ד לענין של עיכוב, ואעפ"כ לא עכבן כו' —

ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁴, כפירוש התרגום: "בריש גלי", ובפירוש רש"י: "בגבורה גבוהה ומפורסמת" (פירסום הכי גדול).

ועד"ז בנוגע לענין הגאולה ברוחניות הענינים (נוסף על הגאולה כפשוטה, שזהו העיקר, וכפתגם אדמו"ר מהר"ש שאמר לצ"צ שצריכים משיח כפשוטו⁵) — כידוע שבשעה שיצאו ישראל ממצרים לקחו עמהם את כל ניצוצות הקדושה שהיו שם, ועז"נ ש"יצאו ברכוש גדול"⁶, "וינצלו את מצרים"⁷, "כמצודה שאין בה דגן... כמצולה שאין בה דגים"⁸; וכמבואר בכתבי האריז"ל⁹ שזהו הטעם שאסור לבנ"י לחזור ולגלות למצרים¹⁰, כי, כל סיבת הגלות היא כמארז"ל¹¹ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות

(1) או"ח סת"צ סי"ב. וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ד בתחלתה (תו"מ חל"ט ע' 315).

(2) בא יב, מא.

(3) פרש"י עה"פ.

(4) בשלח יד, ח.

(5) ראה גם תו"מ חס"ד ע' 82. וש"נ.

(6) לך לך טו, יד.

(7) בא יב, לו.

(8) ברכות ט, ב. וש"נ. וראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.

(9) ראה ל"ת וסה"ל ר"פ תצא.

(10) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז.

(11) פסחים פז, ב.

אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", דקאי¹² על בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנפלו ונאבדו שם, וכיון שבמצרים לא נשארו ניצוצות קדושה, אסור לחזור לשם. ונמצא, שביצי"מ הי' שלימות ענין הגאולה גם ברוחניות.

[ומזה מובן גם שט"ו ניסן בכל שנה ושנה הוא "זמן חירותנו" — כי, אע"פ שאומרים (בתור הקדמה לאמירת ההגדה) "השתא עבדין" (ורק "לשנה הבאה בני חורין" . . בארעא דישראל"), הרי [ניסן] לכך שבכל יום יכולים לפעול ענין הגאולה, כמארז"ל¹³ בנוגע למענה של משיח על השאלה "לאימת אתי מר" — "היום", "הכי אמר לך, היום"¹⁴ אם בקולו תשמעו", הנה] בט"ו ניסן, יום הראשון דחג הפסח, נקל יותר לפעול ענין הגאולה, כיון שהזמן עצמו — "זמן חירותנו" — מעורר ומסייע ונותן כח לענין הגאולה].

וכיון שענין הגאולה נפעל כבר בשלימות ביום הראשון דחג הפסח — יש מקום לקס"ד שבשביעי ושמיני של פסח (ועד"ז בחול המועד פסח) אין לומר "זמן חירותנו". ולכן יש צורך להבהיר שגם "בשביעי ושמיני של פסח נוהגין לומר . . זמן חירותנו".

וטעם הדבר — כמבואר באחרונים¹⁵ שזהו לפי שבקרי"ס נגמרה גאולת מצרים, כי, גם לאחר ש"גורשו ממצרים"¹⁶, הנה כל זמן שנשארה בעולם מציאות של מצרי, ועאכו"כ שמצרים נשארה בתוקף של מלכות כו', נשארה עדיין אימת מצרים עליהם, ובלשון הכתוב¹⁷: "אמר אויב ארדוף אשיג וגו'"; ורק בשביעי של פסח שאז היתה קריעת ים סוף, והמצריים "טובעו בים סוף"¹⁸, ועד ש"לא נשאר בהם עד אחד"¹⁹ — אזי נתבטל המורא ממצרים, ולכן הי' יכול להיות הענין ד"אשירה לה"²⁰ בשלימות²¹. וזהו הטעם שאומרים בשביעי של פסח "זמן חירותנו", כיון שדוקא אז היתה הגאולה בשלימותה.

ב. ועפ"ז ניתוסף דבר חדש — שבשביעי של פסח ישנו הענין של "זמן חירותנו" באופן נעלה יותר מאשר ביום הראשון של פסח:

ובהקדים המבואר בשיחה הידועה²² בנוגע ליי"ט כסלו, שזהו כמשל שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בב"ד, שאז יש בו תוקף גדול יותר

16) בא יב, לט.	12) ראה תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.
17) בשלח טו, ט.	13) סנהדרין צה, א.
18) שם, ד.	14) תהלים צה, ז.
19) שם יד, כח.	15) ראה בספרי הרה"צ כו' ממנוקאטש
20) שם, א.	— הגהות הירושלמי לירושלמי פסחים פ"י
21) ראה גם תו"מ חע"א ע' 107. וש"נ.	ה"ו. שער יששכר ח"א מאמר שפת הים אות
22) סה"ש תשי"א ע' 159.	כט (ע' פב). ועוד.

מאשר שטר שלא יצא עליו ערעור, והיינו, שאע"פ שגם שטר שלא יצא עליו ערעור הוא שטר כשר וסומכים עליו כו', מ"מ, לאחרי שיצא עליו ערעור ונתקיים בכ"ד, אזי ניתוסף בו תוקף גדול יותר²³; ודוגמתו בנוגע ל"ט כסלו, שאע"פ שגם לפני המאסר הי' גילוי החסידות ולימוד החסידות, הנה לאחרי שהי' קטרוג (למעלה, ובמילא גם למטה) על הענין של הפצת המעיינות, ואח"כ נתבטל הקטרוג וכו', אזי ניתוסף תוקף גדול יותר בכללות הענין דהפצת המעיינות.

ועד"ז יש לומר בנוגע לימים האחרונים דחג הפסח — שכיון שיש קס"ד ושקו"ט שבהם אין לומר "זמן חירותנו", ואעפ"כ המסקנא היא שגם בהם נוהגין לומר זמן חירותנו, אזי ענין החירות שבהם הוא באופן נעלה עמוק וחזק יותר מאשר בימים הראשונים שבהם אומרים בפשיטות "זמן חירותנו".

ובזה גופא ניתוסף עליו באחרון של פסח גם לגבי שביעי של

פסח:

בשלמא בנוגע לשביעי של פסח יש הסברה על אמירת "זמן חירותנו", כיון שאז הי' הענין של קרי"ס, שעל ידו נשלמה הגאולה ממצרים (ולכן גם כאשר "השתא עבדין" הרי זה זמן מסוגל לענין הגאולה, כנ"ל); משא"כ אחרון של פסח, שהוא יו"ט שני של גלויות, היינו, שכל ענינו של היו"ט הוא רק מצד ענין הגלות ("השתא עבדין"), שהרי כשיבוא משיח, אזי יהי' יו"ט רק יום אחד — הרי זה לכאורה ענין הפכי מ"זמן חירותנו".

ואעפ"כ נוהגים גם באחרון של פסח לומר "זמן חירותנו" (מאיזה טעם שיהי'), שבזה מודגשת גדול מעלתו של איש ישראל, שגם בהיותו בגלות, בכחו לעשות "יו"ט שני" של "זמן חירותנו"; ומזה מובן שענין החירות באחרון של פסח הוא ביתר שאת ותוקף לא רק לגבי ענין החירות בימים הראשונים דחג הפסח, אלא גם לגבי ענין החירות כפי שהוא בשביעי של פסח.

ג. ויש להוסיף בזה עוד ענין:

איתא בדרשות מהרי"ל²⁴ שיש אומרים בימים האחרונים של פסח (לא "זמן חירותנו", ששייך בעיקר לימים הראשונים, כנ"ל, אלא) "זמן שמחתנו",

לטואר"ח סת"צ, ובח"י שם סק"ט. וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ח ס"ה (תו"מ חנ"ב ס"ע 278). וש"נ.

23) ראה לקו"ש ח"ז ריש ע' 184. וש"נ.
24) הובא בשיירי כה"ג לטואר"ח סתפ"ז בשם דרשות מהרי"ל. דרכי משה ודרישה

שהרי ימים טובים בכלל הם "מועדים לשמחה"²⁵, וחיוב השמחה ביו"ט הוא מן התורה (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע²⁶ אפילו בנוגע לחול המועד) (שלכן צריך לשנות רביעית יין כו', לפי "שעכשו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביי"ן"), ועאכו"כ בנוגע ליו"ט.

[ואע"פ שענין השמחה שבכל המועדים ישנו גם בימים הראשונים דחג הפסח — הרי בימים הראשונים צריך לומר "זמן חירותנו", כדי להדגיש את ענינם המיוחד לגבי שאר הימים טובים,

— וע"ד שמצינו בברכות הנהנין, שאע"פ שברכת "שהכל נהי' בדברו" כוללת את הכל, וכמו"כ ברכת "בורא פרי האדמה" כוללת גם פירות האילן (שאם בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, ועל הכל אם בירך שהכל נהי' בדברו יצא²⁷), מ"מ, מברכים על כל סוג ברכה מיוחדת —

משא"כ בימים האחרונים, שיש מקום לומר שכבר נשלם הענין ד"זמן חירותנו" בימים הראשונים — אזי אומרים "זמן שמחתנו"].

ואף שהמסקנא היא שגם בימים האחרונים דחג הפסח אומרים "זמן חירותנו", ולא "זמן שמחתנו" — הרי התורה לא באה לגרוע, כי אם להוסיף, ומזה מובן שלא נגרע בענין השמחה דימים האחרונים שהוא מן התורה, אלא שחכמים הוסיפו עוד ענין נעלה יותר — ענין החירות (למעלה גם מענין החירות שבימים הראשונים, שבהם צריך לומר "זמן חירותנו" כדי להדגיש את יחודם לגבי שאר הימים).

ומזה מובן, שמעלת ימים האחרונים דחג הפסח היא לא רק בנוגע לענין החירות, אלא גם בנוגע לענין השמחה.

וכפי שרואים במנהג ישראל (ש"תורה הוא"²⁸) שהשמחה בימים האחרונים היא גדולה יותר מאשר בימים הראשונים (אע"פ שגם בימים הראשונים צ"ל אמירת ההגדה בקול רם ובשמחה²⁹), ובפרט באחרון של פסח שבו נוהגים לערוך סעודת משיח³⁰.

25) נוסח הקידוש ותפלה דיו"ט.

26) או"ח סתק"ט ס"ו. וש"נ.

27) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רס"ו.

וש"נ.

28) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב.

מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד.

מנהגים ישינים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד.

סתצ"ד סט"ז. ועוד.

29) סידור האריז"ל בהגש"פ בתחלתה.

30) ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג

(סה"ש תש"ב ס"ע 109 ואילך) — נעתק

ב"היום יום" כ"ב ניסן, אחש"פ. וראה גם

שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ד (תו"מ חע"ב ע'

86). וש"נ.

ושמחה זו ממהרת ומביאה את היעוד "שמחת עולם על ראשם"³¹ שיהי' בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ד. בהמשך להמדובר אודות החילוק בין הימים הראשונים לימים האחרונים דחג הפסח בנוגע לענין החירות, ישנו גם החילוק בין שביעי של פסח לאחרון של פסח, כמבואר בשיחת אחרון של פסח תש"ד³² — "ויהי בשלושים שנה"³³ — ששביעי של פסח הוא הגילוי של משה רבינו (גואל ראשון³⁴), ואחרון של פסח הוא הגילוי של משיח (גואל אחרון³⁴), והיינו, שע"י משה היתה הגאולה ממצרים, וע"י משיח תהי' הגאולה העתידה, והרי אע"פ ששניהם ענינם גאולה וחירות, מ"מ, יש חילוק ביניהם.

והענין בזה:

ידוע שגאולת מצרים היא גאולה כללית שכוללת את כל הגאולות, עד לגאולה העתידה (וכמשנת"ל (במאמר די"א ניסן³⁵) שציינ"מ היא סיוע ונתינת כח לכל הגאולות שלאח"ז), כי, כשם שגלות מצרים כוללת את כל הגלויות, כמארז"ל³⁶ "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות לישראל", כך גם גאולת מצרים כוללת את כל הגאולות, דכיון שהיתה פתיחת שער לענין הגאולה, לכן ה"ה כוללת את כל הגאולות (וע"ד הענין דראשי-תיבות, שאות א' כוללת את כל התיבה, כפי שמצינו³⁷ שהיו כותבים על כלי האות הראשונה מן השם, כמו ק' במקום קרבן³⁸).

אמנם, אע"פ שגאולת מצרים כוללת כבר את הגאולה העתידה, וכמודגש גם בכך שבשירת הים נאמר כבר "אז ישיר"²⁰, לשון עתיד³⁹, היינו, שההתכללות של הגאולה העתידה קשורה עם מעשה בפועל של ענין השירה, מ"מ, לא נשלם אז ענין הגאולה, שהרי לאחרי' הי' ענין של גלות, ולכן

37) מע"ש פ"ד מי"א. רמב"ם הל' מע"ש פ"ו ה"ח.

38) בענין זה נזכר גם בנוגע לביהמ"ק, שכיון שהי' תכלית הקדושה, לכן הי' מקום כללי שכולל את כל העולם [וכמו בקרבנות הציבור, שהיו בנוכחות אנשים מועטים בלבד, "אנשי מעמד", אלא שהם היו שלוחי כל ישראל (ראה תענית רפ"ד), שכללו את כל בניי שבכל העולם, הן בא"י והן בחו"ל]. ולכן כל הענינים שבו היו באופן כללי כו'.

39) ראה סנהדרין צא, ב. מכילתא ופרשי עה"פ.

31) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

32) שיחות ליל ויום אחש"פ תש"ד בתחלתם (סה"ש תש"ד ע' 105; ע' 109). וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ט בתחלתה (תו"מ חנ"ו ע' 107). וש"נ.

33) יחזקאל א, א. וראה גם תו"מ ח"כ ע' 108. וש"נ.

34) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שעה"פ ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.

35) פ"ב (לעיל ע' ...).

36) ב"ר פט"ז, ד.

הוצרכו לגאולה נוספת, עד לגלות הזה האחרון שממנו ניגאל בגאולה העתידה; ואילו הגאולה העתידה תהי' גאולה שלימה, שאין אחרי' גלות⁴⁰.

וזהו גם החילוק בין ימים הראשונים לימים האחרונים — שהימים הראשונים הם באופן שלאחריהם יש עוד ימים ב"זמן חירותנו" שבהם ניתן לפעול בענין החירות (אלא שיש בזה בחירה חפשית, כמ"ש⁴¹ "נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת גו'"), שזהו בדוגמת הגאולה מצרים שלאחרי' היו עוד גאולות, ואילו ימים האחרונים הם הסיום של "זמן חירותנו" (אלא שאפשר להוסיף מחול על הקודש), שזהו בדוגמת שלימות הגאולה דלעת"ל.

ה. אך עדיין צריך להבין: כיון שהגאולה ממצרים היתה בשלימות (שלכן כוללת את כל הגאולות שלאח"ז עד לגאולה העתידה) — מהי הסיבה לכך שאחרי' הי' גלות?

והביאור בזה — כפי שמצינו במדרשי חז"ל⁴² (כמדובר כמ"פ שכל ענין בא ברמז או אפילו בגלוי בנגלה דתורה), שאילו זכו, היתה הגאולה ממצרים גאולה שלימה שאין אחרי' גלות, אלא שלא זכו, ולכן הי' לאחרי' גלות.

אך ענין זה גופא דורש ביאור — מהו החילוק בין גאולת מצרים לגאולה העתידה, שבגאולת מצרים הי' יכול להיות מעמד ומצב ד"לא זכו"? ! וכללות הביאור בזה — לפי שגאולת מצרים היתה קודם מ"ת:

החידוש דמ"ת הוא — שאז נפעל הענין ש"עליונים ירדו לתחתונים", באופן ש"אני המתחיל", כמ"ש⁴³ "וירד ה' על הר סיני", ועי"ז — "תחתונים יעלו לעליונים"⁴⁴. והיינו, שבמ"ת נפעל שיומשכו למטה הענינים כפי שהם למעלה, ולא כמו קודם מ"ת שהי' יכול להיות הענין למעלה באופן שלא יומשך למטה.

ומזה מובן גם בנוגע לענין הגאולה — שאף שהגאולה ממצרים היתה בשלימותה, הרי כיון שעדיין לא הי' הענין דמ"ת [שהרי אף שתכליתה הו"ע מ"ת, כמ"ש⁴⁵ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", מ"מ, עדיין לא הי' הענין דמ"ת], לכן היתה שלימות הגאולה

(40) ראה מכילתא שם. הובא בתוד"ה ה"ג

(43) יתרו יט, כ.

ונאמר — פסחים קטז, ב.

(44) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(41) נצבים טרי"ט.

ועוד.

(45) שמות ג, יב ובפרש"י

(42) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.

רק מצד למעלה, אבל עדיין אין הכרח שתומשך גאולה שלימה גם למטה, כל זמן שהמטה הוא במעמד ומצב שאינו כלי לזה — "לא זכו".

ו. אמנם, בנוגע לגאולה העתידה לבוא ע"י מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁴⁶ — הנה מיום ליום נעשה הענין ד"זכו" באופן גדול וחזק ומרעיש ("שטורעם'דיקער") יותר, עי"ז שבכל הדורות הולכים ומוסיפים בני"ב בכל עניני תורה ומצוות ומעשים טובים, ועי"ז הולכים ומתקרבים ל"אור גדול"⁴⁷ שיהי' בגאולה העתידה.

ועוד זאת, שאפילו אלו שנמצאים במעמד ומצב בלתי רצוי (היפך מצדיקים) — נאמר עליהם ש"מלאים מצוות כרימון"⁴⁸,

— ולהעיר מדיוק הלשון "מלאים", שמורה על מעלה נפלאה, שלא זו בלבד שיש להם ריבוי מצוות, אלא הם "מלאים מצוות", והרי הפירוש ד"מלא" [בנוגע להלכה שצ"ל כלי מלא⁴⁹, כמו "שניהם מלאים סולת גו"⁵⁰ וכיו"ב] הוא שלא נשאר מקום פנוי כלל, כי כל זמן שנשאר מקום פנוי, אפילו משהו, אינו נקרא "מלא" —

ובנוגע לענינים הבלתי-רצויים — הנה לא זו בלבד ש"אין עבירה מכבה מצוה"⁵¹, להחלישה ועאכו"כ לבטלה ח"ו, שהרי "יחוד זה (שנעשה ע"י קיום המצוה) .. הוא נצחי לעולם ועד"⁵², הרי כיון ש"לא ידח ממנו נדח"⁵³, בודאי שסוכ"ס ישובו בתשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר (כדברי רבינו הזקן⁵⁴), ועי"ז יתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים, או שיתהפכו ל"זכיות"⁵⁵.

וכיון שבכל רגע ניתוסף אלפי ענינים של תומ"צ — הרי זה ממהר ופועל קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁵⁶, ועד ש"לילה כיום יאיר"⁵⁷, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ז. בנוגע להאמור לעיל (ס"ה) אודות הענין דמ"ת שעליונים ירדו לתחתונים וכו' — ישנו על זה משל גשמי מגוף האדם, שיש בו "עליונים" ו"תחתונים", וצריך לפעול שעליונים ירדו לתחתונים וכו'.

מצוה וד"ה בעידנא.

46 תניא רפ"ז.

52 תניא פכ"ה.

47 לשון הכתוב — ישע"י ט, א.

53 ע"פ שמואל"ב יד, יד.

48 ברכות נז, א. וש"נ.

54 תניא ספ"ט. הל' ת"ת פ"ד סה"ג.

49 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א.

55 ראה יומא פו, ב.

ס"ח. וש"נ.

56 זכרי' יג, ב.

50 נשא ז, יג. ועוד.

57 תהלים קלט, יב.

51 עיין סוטה כא, א ובפרש"י שם ד"ה

ובכללות — "עליונים" קאי על הראש, ו"תחתונים" קאי על האיברים שלמטה ממנו. ועז"נ⁵⁸ "החכם עיניו בראשו" — להנהיג את כל אברי הגוף ע"פ השכל שבראש, שיומשך ויחדור בלב, ו"לבא פליג לכל שייפין"⁵⁹, להמשיך לכל אברי הגוף, עד לרגל, שע"ז מבטיחים שההנהגה במעשה בפועל תהי' כרצון ה', שהרי "אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות"⁶⁰, כי, לולי ה"רוח שטות", הי' השכל שבראש פועל עליו להתנהג ע"פ רצון ה'.

אך בשביל זה יש צורך בענין ד"זכו", מלשון זכות ובהירות — לבטל את הענין דמיצר הגרון (שזהו"ע דמצרים⁶¹) והפרסא⁶² שמעכבים את השפעת ופעולת השכל שבראש על הלב ושאר האברים.

ח. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכל אחד מישראל — כן הוא בנוגע לכללות בני" בכל הדורות:

יש נשמות שהם בבחי' ראש ומוח, ויש נשמות שהם בבחי' זרועות ויריכין (כהנוסח ב"מענה לשון"⁶³), ועד לנשמות שהם בבחי' רגלים ועקביים, כמו "נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא (ועד לעקבתא דעקבתא דמשיחא), שהם בחי' עקביים ממש כו"⁶⁴.

וגם ענין זה צריך להיות באופן שיומשך מהראש לכל שאר האברים עד ליפעל גם על הרגל כו'. והיינו, שישנה אמנם מעלת הרגל, וכפי שאמר משה — שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"⁶⁵ — "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו"⁶⁶, שהכיר את המעלה המיוחדת שיש ברגל דוקא (כמבואר בארוכה בכמה מאמרים⁶⁷), אבל ביחד עם זה צריכה להיות פעולת הראש על הרגל כו'.

וענינו בעבודה — כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק⁶⁸ שבדורות שלפנ"ז "ת"ת הי' עיקר העבודה אצלם וע"כ היו חכמים גדולים תנאים ואמוראים", ואילו בעקבות משיחא, "כל עיקר עבודת ה' .. היא עבודת הצדקה .. בבחי' עשי' .. מעשה הצדקה", שזהו החילוק⁶⁹ בין בירור המוחין שנעשה

65) בעלותך יב, ג.

58) קהלת ב, יד.

66) שם יא, כא.

59) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש

67) ראה גם תו"מ סה"מ אדר ס"ע לד.

ע"ב. רכא, ב. רלב, א.

ניסן ע' קסח. וש"ג.

60) סוטה ג, א.

68) ס"ט.

61) ראה תו"א וארא נח, ב. ובכ"מ.

69) ברשימה נוספת, שנזכר גם כללות

62) ראה שם בראשית ה, ב.

החילוק שבין תורה ומצוות, שתורה, עיקרה

63) בסופו (ב"יהי רצון").

הבנה והשגה, ואילו מצוות עיקרם המעשה

64) תניא פ"ב.

ע"י לימוד התורה, לבירור הרגל שנעשה ע"י עבודת הצדקה, הקשורה עם "היקום אשר ברגליהם"⁷⁰, "זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו"⁷¹.

והרי יש מעלה בבירור והגבהת הרגלים, שע"ז מגביהים את כל הגוף וגם את הראש, כידוע בביאור הענין ד"ושקל בפלס הרים"⁷², ע"פ המשל מכלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר; אבל ביחד עם זה, יש צורך בפעולת הראש על הרגל כו'.

ט. וענין זה קשור גם עם החילוק שבין ימים הראשונים לימים האחרונים דחג הפסח:

ימים הראשונים — הרי בשם "יום) ראשון" ישנם האותיות "ראש", והיינו, שיום ראשון של חג הפסח כולל את כל ימי הפסח, כשם שהראש כולל את כל אברי הגוף; אך לא די בהתכללות זו, אלא יש צורך שמיום ראשון דחג הפסח יומשך בכל ימי חג הפסח, עד לימים האחרונים שהם בדוגמת ענין הרגל.

וענין זה מודגש במנהג שנקבע בשנים האחרונות שהולכים לשמח יהודים בשמחת החג — "מועדים לשמחה" בכלל, ו"זמן חירותנו" בפרט, ובמיוחד בימים האחרונים דחג הפסח; והרי ענין ההליכה קשור במיוחד עם הרגל — מצוה שברגל, אלא שזהו באופן שהרגל נעשית חדורה עם המוחין שבראש והרגש שבלב, שלכן, הנה אע"פ שהליכה ברגלים קשורה עם יגיעה וטירחא כו', הרי זה באופן שלא מראים את העייפות כו', אלא אדרבה — מראים ששמחים מזה שיכולים לילך לשמח יהודים נוספים.

י. ובנוגע לפועל:

כל אלו שהשתתפו בתהלוכה — יאמרו לחיים על יין המשמח, כמארז"ל⁷³ "אין שמחה אלא ביין",

— וכפי שמבאר רבינו הזקן בשו"ע⁷⁴ ש"עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין, שנאמר⁷⁵ ויין ישמח לבב אנוש" —

(71) פסחים קט, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"פ.

(72) ישע"י מ, יב. וראה לקו"ת נצבים מה, א. תו"מ סה"מ כסלו ע' קצד ואילך ובהערה 19.

(73) שם קט, א.

(74) או"ח סתקכ"ט ס"ז. וש"נ.

(75) תהלים קד, טו.

בפועל, ולא (כ"כ) כוונת המצוה (אף שהיא כנשמה לגוף), שהרי אפילו אם כיוון את כל הכוונות כו', ולא קיים את המצוה בפועל, לא יצא י"ח, ואם קיים את המצוה בפועל ללא כוונה, יצא י"ח, ומודגש ביותר בצדקה, שבה נוגע בעיקר להחיות את נפש העני בפועל ממש, ללא נפק"מ מהי כוונת הנותן.

(70) עקב יא, ו.

וינגנו ניגון מרעיש ("א שטורעם'דיקן ניגון"), ועי"ז ירעישו את כללות העבודה דומן הגלות, ובאופן ש"שמחה פורץ גדר"⁷⁶, שתפרוץ את השיריים של כתלי הגלות, ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

יא. יש חילוק נוסף בין הימים הראשונים לימים האחרונים של חג הפסח — שהימים הראשונים קשורים עם יצי"מ, כמודגש בעריכת ה"סדר" ע"י (פסח) מצה ומרור, כדרשת חז"ל⁷⁷ על הפסוק⁷⁸ "והגדת לבנך גו' בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", "בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך", ואילו הימים האחרונים קשורים עם קריעת ים סוף, כולל גם בקיעת הנהר דלעתיד לבוא, כפי שאומרים בהפטרה דאחרון של פסח (שקשור עם הגאולה העתידה) "והניף ידו על הנהר גו' והכהו וגו'"⁷⁹.

ולכאורה הם הפכיים זמ"ז:

קרבן פסח — ובמילא גם מצה ומרור, שהרי "על מצות ומרורים יאכלוהו"⁸⁰ — צ"ל דוקא באופן שכל משפחה ומשפחה היא בפ"ע (עולם בפ"ע), "שה לבית"⁸¹, ובאופן ש"לא תצאו איש מפתח ביתו גו"⁸², ועד"ז בפסח דורות, שאין מוציאים מחבורה לחבורה ומבית לבית⁸³.

ואילו בקריעת ים סוף — הנה אע"פ שנאמר⁸⁴ "לגזור ים סוף לגזרים", ליי"ב גזרים כנגד י"ב שבטים⁸⁵ [ועד"ז בגאולה העתידה, כאשר "יוסיף ה' שנית ידו" לאסוף את בניי "מאשור וממצרים וגו"⁸⁶, שלכן תהי' בקיעת הנהר "לשבעה נחלים" (גזרים), לעבור בו שבע גליות האמורות למעלה⁸⁷], הרי (נוסף לכך שזוהי חלוקה לשבטים ולא למשפחות) חלוקה זו אינה נוגעת לעיקר הענין דקרי"ס, שהי' באופן שכל בניי (כמ"ש⁸⁸ "דבר אל בני ישראל ויסעו" — כולם ביחד) ירדו ועלו

76) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. 83) פסחים פה, א-ב. רמב"ם הלי' ק"פ רפ"ט.

77) נוסח הגש"פ, ממכילתא ס"פ בא. 84) תהלים קלו, יג.

78) בא יג, ח. 85) פרש"י עה"פ. מכילתא בשלח יד, טז.

79) ישע"י יא, טו. 86) ישע"י שם, יא.

80) בהעלותך ט, יא. 87) שם, טו ובפרש"י.

81) בא יב, ג. 88) בשלח יד, טו.

82) בא יב, ג. 83) פסחים פה, א-ב. רמב"ם הלי' ק"פ רפ"ט.

באותו יום, וניצלו מאותה סכנה, ובהיותם "בתוך הים ביבשה"⁹⁹ הקיפו אותם מי הים מימינם ומשמאלם וגם מלמעלה (כדאיטא במדרש⁹⁰), ומתחתם היתה קרקעית הים כו', שבכל זה מודגש ענין האחדות דוקא.

ועוד זאת, שעיקר הענין של קרי"ס הי' בתור הכנה למ"ת,

— שכדי התורה שהיא "נעלמה מעיני כל חיי"⁹¹, תוכל לבוא בגילוי למטה, באופן שיוכלו ללמדה גם לתינוק שמתחיל לדבר, קודם שהגיע לחינוך, שאביו מלמדו "תורה צוה לנו משה מורשה גו"⁹², שזהו"ע של ירושה, שאפילו תינוק בן יומו יורש הכל⁹³, הוצרך להיות דוגמתו בעולם, שבנ"י הלכו ביבשה בתוך הים, היינו, שההעלם הים בא בגילוי⁹⁴ —

והרי במ"ת מודגשת אחדותם של כל ישראל, כמ"ש⁹⁵ "ויחן שם ישראל", לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁹⁶ (אע"פ שהיו "כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף"⁹⁷), ועי"ז קיבלו בני"י "תורה אחת לכולנה"⁹⁸, לא רק אלו שהיו במצמד הר סיני בגופם, אלא גם כל הנשמות של כל בני"י עד סוף כל הדורות⁹⁹, שכולם קיבלו תורה אחת (כולל גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שנאמר למשה מסיני¹⁰⁰), באופן שלא תהי' מוחלפת¹⁰¹, כשם שאצל הקב"ה — נותן התורה — לא שייך שינוי כו'.

יב. והענין בזה:

ענין האחדות — הוא החידוש שנפעל ע"י מ"ת, כיון שהעולם מצד עצמו הוא באופן של ריבוי התחלקות, שהרי בריאת העולם ע"י הקב"ה היתה באופן שישנו ריבוי עצום של נבראים, ובזה ניכרת גדלות הבורא — "מה רבו מעשיך ה'"¹⁰², כולל גם בכך שהם שונים וחלוקים זה מזה, כמארוז¹⁰³ "להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ו(עם היותו חותם אחד, הרי זה

97) בא שם, לז.	89) שם, טז-כב.
98) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.	90) ראה אבות דר"נ נו"ב פל"ח. מכילתא
99) פדרר"א פמ"א. ועוד.	ותנחומא שם. מדרש תהלים עה"פ שם.
100) נסמן בלקו"ש חיי"ט ע' 252.	91) איוב כח, כא.
101) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה	92) ברכה לג, ד. סוכה מב, א. ועוד.
רמב"ם הלי' יסוה"ת רפ"ט. הלי' מלכים פ"א	93) ראה נדה מד, רע"א.
סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.	94) ראה ד"ה והחריים גו' שנאמר
102) תהלים קד, כד.	בהתוועדות פ"ד (לעיל ע' ...). וש"נ.
103) סנהדרין לו, א.	95) יתרו יט, ב.
	96) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.

באופן ש) אין אחד מהן דומה לחבירו", אלא כל אחד בפ"ע הוא "עולם מלא".

ורק מצד התורה נעשית אחדותם של ישראל, והיינו, שאע"פ שהתורה עצמה מעידה שכל אחד בפ"ע הוא "עולם מלא", הרי כיון שהתורה היא "תורה אחת" שניתנה מ"ה' אחד", נעשה על ידה הענין ד"ויחן", לשון יחיד, וכמ"ש¹⁰⁴ "אתם נצבים גו' כולכם וגו'", לאחדים כאחד¹⁰⁵, וכמארז"ל¹⁰⁶ "כל ישראל ערבים זה בזה", שפירושו גם מלשון מעורבים זב"ז¹⁰⁷ (נוסף על הפירוש מלשון עריבות ומתיקות¹⁰⁸), היינו, שכל אחד מישראל מעורב עם כל שאר בני", כיון שהוא כולל את כולם, וכולם נכללים בו, שזהו מצד פעולת התורה שפועלת עליו להיות חלק מהכלל, וליטול חלק בפעולות של כל אחד מישראל.

[וע"ד המדובר כמ"פ¹⁰⁹ בנוגע לחלוקת הש"ס, שכל המשתתף בזה נחשב כאילו למד כל הש"ס, כיון שזהו ע"ד מלאכה שאי אפשר לעשותה ע"י אחד, ששנים שעשאוה חייבים, כאילו כל אחד מהם עשה את כולה¹¹⁰].

וזהו הטעם שהחיוב של לימוד התורה הוא אצל כל בני" ללא חילוקים, כמ"ש הרמב"ם¹¹¹ והביאו רבינו הזקן בשו"ע שלו¹¹²: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו וכו', חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר¹¹³ (לא ימוש ספר התורה הזה מפניך) והגית בו יומם ולילה"; החילוקים הם רק כמה הוא השיעור שמחוייב כל אחד ללמוד — כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה, אבל עצם החיוב דלימוד התורה הוא בכל ישראל בשוה, והיינו לפי שהתורה מאחדת את כל בני".

ומצד ענין ההתכללות שע"י התורה, יכול להיות מעמד ומצב שיהודי אחד פועל על כל בני", כמ"ש רבינו הזקן¹¹⁴: איתא בתיקונים¹¹⁵ שאפילו אם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משית.

(110) ראה שבת צג, א.	(104) ר"פ נצבים.
(111) הלי' ת"ת פ"א ה"ח.	(105) לקו"ת ר"פ נצבים.
(112) או"ח רסקי"ה.	(106) סנהדרין כז, סע"ב. וש"נ.
(113) יהושע א, ח. וראה מנחות צט, ב.	(107) ראה לקו"ת בהעלותך לג, ג. ובכ"מ.
(114) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.	(108) ראה סה"ש תש"א ע' 144.
(115) ראה זו"ח ס"פ נח (כג, ד).	(109) ראה גם תו"מ חע"ד ע' [נט"כ

סמ"ג]. וש"נ.

וזהו שלאחרי התחלת חג הפסח באופן ד"שה לבית", הנה בקרי"ס, שבאה בתור הכנה למ"ת, מודגש ענין האחדות דוקא.

יג. אמנם, גם לאחרי שישנו ענין האחדות, צריך כל אחד לעשות כל אשר בידו וביכלתו, ולא לסמוך על מישהו אחר שיעשה זאת עבורו, או שישלים אותו ויוסיף עליו,

ועד ש"כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"¹⁰³, והיינו, שלא זו בלבד שעליו לעבוד עבודתו הפרטית, אלא יתירה מזה, שעליו מוטל תיקון כל העולם כולו שבשבילו נברא — החל מההשפעה והפעולה על יהודי נוסף, מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁶, וכמ"ש רבינו הזקן בסידורו: "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁷.

ולכל לראש — בנוגע לעניני חג הפסח, כמו הענין דיצי"מ, ש"חייב אדם (כל אחד מישראל, בכל דור ודור, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, מהמלך בישראל ועד לאיש פשוט) לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"¹¹⁸,

וכמו"כ הענין דקרבן פסח כפי שהוא ברוחניות הענינים — "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח"¹¹⁹, "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה"¹²⁰, שצריך "לשחוט" את ה"עבודה זרה" של מצרים ושל פרעה מלך מצרים שהי' מושל בכיפה¹²¹, ועד"ז בנוגע ל"עבודה זרה" של כל מדינה כו', ו"לשרוף" אותה — "ראשו על כרעיו ועל קרבו"¹²², שכולל כל סדר ההשתלשלות הן של "עולם קטן"¹²³ והן של עולם גדול — באש של אהבת ה' ("ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'"¹²⁴), באופן שתתבטל החומריות וישאר רק הגשמיות כו',

ועד"ז בנוגע לתוכן העבודה דקרי"ס שהיא ההכנה לזמן מתן תורתנו.

יד. וכל זה נעשה באופן שגם בשעה שנמצאים עדיין בחושך כפול ומכופל של זמן הגלות, במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים"¹²⁵, מתנהגים באופן ד"עם אחד"¹²⁵,

(116) קדושים יט, יח.

(117) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(118) נוסח הגש"פ, מפסחים קטז, ב.

(119) פט"ו, יו"ד. זח"ב ו, א.

(120) שם, ט.

(121) ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.

(122) ואתחנן ו, ה.

(123) אסתר ג, ח.

(124) בא יב, כא.

(125) מכילתא עה"פ. פרש"י עה"פ שם, ו.

(125) במשנה).

ועי"ז ממהרים ופועלים את הגאולה של כללות עם ישראל, וביחד עם זה, באופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹²⁶, שהקב"ה בעצמו "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו"¹²⁷,

ואז תהי' האחדות של בני" בתכלית השלימות — ש"אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים"¹²⁸, ויתירה מזה, "וקרב אותם גו' ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בדי"י"¹²⁹, "ורועה אחד יהי' לכולם"¹³⁰ — משיח צדקנו, עליו נאמר¹³¹ "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' וגו'",

ואז תהי' גם הפעולה בעולם באופן ש"גר זאב עם כבש וגו'"¹³², הן כפשוטו ועאכו"כ במובנו הרוחני, ו"לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"¹³³, ועד שהעולם כולו יהי' בבחינת "הר קדשי", כיון שעתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות ועתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל¹³⁴.

ויקויים היעוד¹³⁵ "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני", כיון שהקב"ה יתעסק בכל אחד מישראל להסביר לו עד שיונח בשכלו מה היתה מעלת הגלות כו'.

וכן תהי' לנו בקרוב ממש, ש"כימי צאתך מארץ מצרים — אראנו נפלאות"¹³⁶ ע"י משיח צדקנו, ו"שמחת עולם על ראשם"³¹.

* * *

(132) ישעי' כז, יב.	(126) ישעי' כז, יב.
(133) פרש"י נצבים ל, ג.	(127) פרש"י נצבים ל, ג.
(134) שם יא, יג.	(128) שם יא, יג.
(135) יחזקאל לז, יז-יט.	(129) יחזקאל לז, יז-יט.
(136) שם, כד.	(130) שם, כד.
(137) ישעי' שם, א-ב.	(131) ישעי' שם, א-ב.
(132) שם, ו.	(132) שם, ו.
(133) שם, ט.	(133) שם, ט.
(134) ראה ספרי ר"פ דברים. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.	(134) ראה ספרי ר"פ דברים. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.
(135) שם יב, א.	(135) שם יב, א.
(136) מיכה ז, טו.	(136) מיכה ז, טו.

הוספה

בי"ה, כ"ז ניסן תשי"ט
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצי"צ הרא"ש שי

שלום וברכה!

ברוב עונג קראתי מכתבו, וכותב ע"ד התועדות שביעי של פסח שבאה"ק ת"ו זהו כולל גם ענינים של אחרון של פסח, וכן ענינים קשורים בביאת משיח צדקנו בקרוב בימינו ממש, וכידוע מה ששמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע בהנוגע לאחרון של פסח ושייכות שלו עם משיח צדקנו, והשי"ת יעזור שהמדובר בזה בהתועדות על חשבון של בקרוב – יבוא בפועל, הכוונה בזה שיבוא ויגאלנו בתוככי כלל ישראל בכל מקום שהם בגאולה האמיתית וגאולה השלימה.

אינו מזכיר ע"ד בריאותו, ותקותי שזהו סימן טוב שהכל בסדר, ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה.

בברכה ובסגנון כ"ק מו"ח אדמו"ר צו אַ געזונטען זומער.

הרא"ש: ה"ר אלי' שקלובסקי, פ"ת. אגרות נוספות אליו – אג"ק חט"ז אגרת ה'תתיג, ובהנסמן בהערות שם.

מה ששמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר .. בהנוגע לאחרון של פסח .. משיח צדקנו: ראה שיחת ליל ויום אחש"פ תרח"ץ (סה"ש תרח"ץ ע' 275 [308]; ע' 277 [310] ואילך. וש"נ). ליל אחש"פ ה'ש"ת (סה"ש ה'ש"ת ע' 72). יום אחש"פ תש"ב (סה"ש תש"ב ע' 109 ואילך – נעתק ב"היום יום" כב ניסן). ליל ויום אחש"פ תש"ד (סה"ש תש"ד ע' 105; ע' 109 ואילך). יום אחש"פ תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 100). ובכ"מ. וראה גם שיחת יום אחש"פ תשי"ט (תו"מ התועדויות חכ"ה – תשי"ט ח"ב – ע' 223 ואילך; ע' 228 ואילך). אג"ק ח"ח אגרת ו'תתי. ובכ"מ.

שהמדובר בזה בהתועדות על חשבון של בקרוב: כלומר, המדובר בהתועדות אודות "ענינים קשורים בביאת משיח צדקנו בקרוב בימינו ממש" (כדלעיל), שהדיבור בזה הוא "על חשבון" [=מבוסס על] שיבוא "בקרוב" – הנה "יבוא בפועל כו" (כדלהלן). ובסגנון כ"ק מו"ח אדמו"ר צו אַ געזונטען זומער: ראה סה"ש תש"א ע' 150. תש"ב ע' 119. ע' 158. תש"ג ע' 135. תש"ד ע' 160. תש"ה ע' 116. תש"ז ע' 147. תש"ח ע' 253. שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר, ה'תשי"א בסופה (תו"מ התועדויות ח"ג – תשי"א ח"ב – ע' 62). וראה גם (בשנה זו) אג"ק ח"ח אגרת ו'תתכח. ו'תתמד. ו'תתעג. ו'תתצ. ו'תתקכה. חכ"א אגרת ח'קפת. תו"מ התועדויות חכ"ו (תשי"ט ח"ג) ע' 136.

ב

בי"ה. ז' אייר תשי"ז

ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מוה' זאב צבי שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מלי' ניסן אדר"ח זיו.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ובודאי למותר לעוררו למצוא האותיות המתאימות להסביר להם, שכל שמוסיפין בעניני תורה ומצות, מתוסף בברכות נותן התורה והמצוה, בהמצטרך לאדם ולביתו.

כיון שבהשגחה בא בקישור עמי, מזכותי וגם חובתי לעוררו על דרישת השעה וגם ההכרח שלה, לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ואלו הרגילים ללימוד של הסברה הבנה והסברה רחבה, אי אפשר שישביעו רעבונם וצמאונם בלימוד פנימיות התורה כ"א ג"כ ע"י לימוד בהסברה וכו', שזהו מהחילוקים שבין חסידות חב"ד וחסידות פולין.

בטח שמע משלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב

מוה' זאב צבי: גואלמן, בני ברק. ראה אודותיו — רבעון "צפונות" גליון י (טבת תנש"א) ע' צו.

שזהו מהחילוקים שבין חסידות חב"ד וחסידות פולין: ראה גם אג"ק ח"ד אגרת הקפב. חט"ו אגרת ה'תקסו. ובכ"מ.

ג

בי"ה, י"ב אד"ר תשי"ט

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב ר"פ מאופן פרנסתו עתה ואיך שהוא דחוק ביותר,

ובודאי ידוע לו עצת חז"ל מלח ממון חסר, ועליו להרבות בצדקה, ולחלק הצדקה בכמה פעמים. מהזמנים המסוגלים לזה הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר להפריש פרוטות אחדות לצדקה.

מצורף המחאה מאחת הקופות של כ"ק מוי"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויקיים בזה ע"ד מאמר רז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך.

תקותי חזקה אשר מקיים השיעורים אשר העירותי שימת לבו עליהם ע"י הרה"ח כו' . . . , ומהם בהענין שכנראה חדש הוא בעיניו, קביעות עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות. וכיון שמשה רבנו רעיא מהימנא קוראה לפנימיות התורה דלית תמן לא קשיא כו' (זחי"ג קכד, ב, ונתבאר באגרת הקדש (סכ"ו) לרבנו הזקן), הרי נוסף על גודל ענין זה מצ"ע והוא העיקר, סגולה הוא להסרת ההעלמות וההסתרים גם בעיני הגשמיים, וקי"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ג

עצת חז"ל מלח ממון חסר: כתובות סו, סע"ב (ובפרש"י: "הרוצה למלוח ממונו, כלומר לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו"). ולחלק הצדקה בכמה פעמים: ראה פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ג מט"ו. תניא אגה"ק סכ"א (קלג, ב).

קודם תפלת הבקר: ראה ב"ב יו"ד, א. הקדמת הסידור.
מאמר רז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך: ב"ב טו, סע"ב.

לעילוי נשמת

אבינו הרה"ח הרה"ת וכוי ר' **שלום דובער** ע"ה

בן הרה"ח הרה"ת וכוי ר' **יהושע** הי"ד

נפטר כ"ה ניסן ה'תשכ"ח

אמנו מרת **פרידא** בת הרה"ח ר' **אלתר אליעזר** ע"ה

נפטרה ט' תמוז ה'תש"ס

ליין

בתם, אחותינו מרת **רבקה** ע"ה בת הרה"ת ר' **שלום דובער** ז"ל וואלבערג

נפטרה ט"ו תמוז ה'תשנ"ה

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס ע"י בנם וכלתם

הרה"ת ר' **יוסף יצחק** וזוגתו מרת **רבקה נעמי**

ומשפחתם שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

ליין